

## Правна регламентация за третирането на излезли от употреба гуми от транспорта

М. Филипова, И. Желева, Дж. Менсеидов, Т. Димитров

**Abstract:** *Техническите каучукови отпадъци са значителна част от битови и промишлени отпадъци, които се натрупват в огромни количества. Основният дял от тези каучукови отпадъци са износените и стари автомобилни гуми (около 90 %). Каучуковите отпадъци практически не се разрушават и не се разлагат под действие на климатичните фактори и затова те трябва да бъдат преработени или унищожени.*

*Докладът разглежда привиждането на нормативната база в нашата страна в съответствие с изискванията на Европейския съюз, която определя начините за справяне с тази проблем, тъй като изгарянето на гумите е неприемливо и забранено.*

**Key words:** *автомобилни гуми, нормативна база, третиране на излезли от употреба гуми*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Старите автомобилни гуми са най голямата крупнотонажна продукция, съдържаща полимерни отпадъци. В природата гумите не се разлагат. Целесъобразно е тези отпадъци така да бъдат преработени по такъв начин, че едновременно с решаването на екологичния аспект на проблема, да се получат и топливно-енергийни и суровинни ресурси. Преработката (унищожаването) на стари излезли от употреба гуми (ИУГ) е една от най –належащите екологични проблеми, касаещи отпадъците. При горенето им се отделят множество силно токсични и канцерогенни органични съединения: бифенил, антрацен, флуороантен, пирени и много други. Изхвърлените навън или закопаните под земята гуми се разлагат в естествени условия повече от сто години. Контактът на тези разлагащи се гуми с дъждовните и подпочвени води до отмиването и попадането в тези води на много органически токсини и канцерогенни химически съединения (дифениламин, дибутилфталат, фенантрен и др.) [1,2].

Следователно изгарянето и депонирането не са приемливите решения за справяне с ИУГ. Това е причината в началото на 2003 година Европейския съюз приема решение за забрана на изгарянето и закопаването под земята на автомобилни гуми .

Всяка година в световен мащаб се образуват (изхвърлят) 50 милиона тона стари и негодни авто гуми. От този обем само около 23 % се преработват чрез изгаряне (пиролиза) с цел получаване на директна, механическо раздробяване и получаване на каучукови гранули за обработка на пътищата и други. Останалите 77 % от негодните гуми не се преработват поради отсъствие на рентабилни методи [3,4].

До момента няма страна, която да е решила напълно проблемите с ИУГ. Това налага регламентирането на строга нормативна база на Европейския съюз, която трябва да бъде транспонирана успешно в националното ни законодателство.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Европейските стратегически документи от последните години променят философията и подхода към отпадъците, от целенасочено управление на отпадъците като фактор, увреждащ околната среда, към политика на предотвратяване на тяхното образуване и ефективното им използване като ресурси.

Първата европейска рамкова директива за отпадъците е приета преди преди почти 40 години, след което законодателството на Европейския съюз в сектора търпи бурно развитие. През 70-те години разпоредбите са били по-общи, целящи намаляване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда, докато

днешният законодателен пакет съдържа конкретни изисквания и количествени цели за намаляване депонирането на отпадъци, за рециклиране и оползотворяване на специфични отпадъчни потоци и за предотвратяването на отпадъците.

Съществува голяма вероятност за промени в европейското законодателство в сектор отпадъци, целящи още по-висока степен на защита на околната среда и човешкото здраве, както и преход от управление на отпадъците към устойчиво управление и по-ефективно използване на ресурсите [5].

Очакванията са насочени в няколко направления, сред които специално място е отделено и на излезлите от употреба моторни превозни средства:

- допълнителни ограничения относно депонирането на отпадъци;
- специални разпоредби за намаляване на употребата и предотвратяване на отпадъци от полиетиленовите торби за еднократна употреба;
- ограничения за изгаряне на отпадъци, които могат да бъдат рециклирани;
- въвеждане на по-високи цели за рециклиране на битовите отпадъци и особено на пластмасовите отпадъци
- въвеждане на количествени цели за предотвратяване на образуването на отпадъци, особено за пластмасови, битови/хранителни и опасни отпадъци
- по-високи цели за подготовка за повторна употреба и рециклиране на отпадъци от опаковки, ИУМПС

Националното законодателство, уреждащо обществените отношения, свързани с управление на отпадъците, се развива изключително бързо и динамично и то само от 15 години.

Основният нормативен документ, касаещ проблема с ИУГ в нашата страна е Законът за управление на отпадъците, който регламентира мерките и контрола за защита на околната среда и човешкото здраве чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси и чрез повишаване ефективността на това използване.

Детайлите са регламентирани в Наредба за изискванията за третиране на ИУГ (2012), която се отнася както за всички видове пуснати на пазара гуми (външни, вътрешни и плътни), независимо от предназначението им, така и за излезлите от употреба гуми.

С наредбата се регламентират:

- предотвратяването и ограничаването на замърсяването на околната среда в резултат на третирането и транспортирането на ИУГ;

- прилагането на мерки от лицата, които пускат на пазара гуми, за събирането, оползотворяването или обезвреждането на ИУГ, без риск за човешкото здраве и околната среда и постигане на целите за регенерирането и/или рециклирането и/или оползотворяването им;

- въвеждането и функционирането на екологосъобразна система за управление и контрол на дейностите по събиране, транспортиране, съхраняване, оползотворяване или обезвреждане на ИУГ;

- информирането на крайните потребители за ролята им в събирането на ИУГ и наличните системи за събиране.

Забранява се депонирането на гумите в обхвата на наредбата, тяхното изгаряне (освен в случаите, когато инсталации притежават разрешително за изгаряне на гуми) и изоставяне. Забранено е депонирането на гуми на депа за отпадъци.

Като начини за оползотворяване на ИУГ са позволени регенериране, рециклиране, влагането им като материал в строителството, включително влагането на цели и нарязани ИУГ като материал в строителството на депа чрез изгаряне с оползотворяване на енергията.

Събирането и съхраняването на ИУГ се извършва на площадки за събиране и съхраняване на ИУГ обособени самостоятелно или като част от площадките, на които са разположени съоръжения и инсталации за оползотворяване или обезвреждане на ИУГ. Събирането и съхраняването на ИУГ може да се извършва и в местата, където те се образуват като местата за смяна и продажба на гуми. Местата за събиране на ИУГ биват определяни от кмета на общината в границата на общината, без да се възпрепятства работата на лицата сключили договори за оползотворяване. Лицата, които пускат на пазара гуми, отговарят за събирането, съхраняването, транспортирането, оползотворяването или обезвреждането на ИУГ.

Решаването на въпросите с третирането на ИУГ се извършва в съответствие с още няколко нормативни документа: Наредба №3 за класификация на отпадъците (2004); Наредба за изискванията и транспортирането на производствени и опасни отпадъци (1999 г.); Наредба за изискванията за третиране на отпадъците от моторни превозни средства (2005 г.); Наредба №6 за условията и изискванията за издаване на разрешения за изграждане и извършване на дейности по управлението на отпадъци (2004 г.)

Съществуващата национална уредба може лесно да бъде допълнена, когато пронозите за промени в европейското законодателство да се реализират.

В нашата страна вече е утвърдена практиката за участието на обществеността при вземане на решения, свързани с решения, относно управление на отпадъците. Това се осъществява чрез процедури по оценка въздействието върху околната среда (ОВОС), публични обсъждания на нормативни промени и програми, предоставяне на информация чрез различни медии и интернет.

В изпълнение на тези нормативни документи и изискванията на европейското законодателство е разработен проект за Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г., в който се регламентира и рамката за третиране на ИУГ. Той е напълно съобразен с основните цели в европейското екологично право. Според него генералната стратегическа цел на страната в сферата на управление на отпадъците е: Общество и бизнес, които не депонират отпадъци. Стратегическите цели, гарантиращи постигането на тази генералната стратегическа цел са:

Цел 1: Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване;

Цел 2: Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци, чрез създаване на условия за изграждане на мрежа от съоръжения за третиране на цялото количество генерирани отпадъци, което да намали риска за населението и околната среда;

Цел 3: Управление на отпадъците, което гарантира чиста и безопасна околна среда;

Цел 4: Превръщане на обществеността в ключов фактор при прилагане йерархията на управление на отпадъците ;

Към момента на разработване на Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г., съгласно националното законодателство са поставени годишни количествени цели за рециклиране и оползотворяване на отпадъци от гуми, като за база са използвани количествата от 2011 г. Дейностите с ИУГ се включват в стратегическа цел 3. Съгласно проекта за Национален план за управление на отпадъците е предвидено 65% от пуснатите на пазара гуми да бъдат оползотворени, а 50% от тях да бъдат рециклирани или регенерирани през 2020 година (таблица 1).

Таблица 1. Ключови цели за дейностите с ИУГ в нашата страна за периода 2014-2020 година [5]

| Отпадъчни потоци | Година | Цел   |  |          |
|------------------|--------|---|--|----------|
|                  |        | Оползотворяване   | Рециклиране  | Събиране |
| Гуми             |        | Оползотворяване на не по-малко от:  | Регенериране и/или рециклиране на не по-малко от:                |          |
|                  | 2014   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 20% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2015   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 25% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2016   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 30% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2017   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 35% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2018   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 40% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2019   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 45% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |
|                  | 2020   | 65 % от количеството (в тонове) гуми, пуснати от тях на пазара през текущата година | 50% от количеството гуми, пуснати на пазара през текущата година |          |

За постигането на тези набелязани цели трябва да се преодолеят редица проблеми и слаби страни като:

- няма достатъчен капацитет за достигане целите за рециклиране и оползотворяване на прогнозните количества не само битови, но и опасни отпадъци, сред които са и ИУГ; отпадъци.

- недостатъчна активност на гражданите и неправителствените организации в началните фази на планиране и проектиране на съоръжения и дейности по управление на отпадъците и засилена активност в по-късните фази на процеса;

В все още високо ниво на депониране на всички видове отпадъци;

- недостатъчно добро ниво на информационно обезпечаване на процесите, свързани с вземането на информирани управленски решения и изготвяне на стратегически документи.

- липса на целенасочени мерки и стимули, които да допринесат за предотвратяване образуването на отпадъци, както и на цялостна политика за провеждане на информационни кампании за информиране на обществеността.

- липса на изградена мониторингова система, която да отчита удовлетвореността на обществеността и заинтересованите лица от резултатите. свързани с дейности по управление на отпадъците.

Резервите за постигане на поставените цели в дейностите с ИУГ трябва да се търсят, както и за останалите масово разпространени и опасни отпадъци в няколко направления:

- все по-ефективно използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с ефективното управление на отпадъците;
- задължителна промяна на обществените нагласи в полза на екологосъобразното и ефективно управление на отпадъците;
- разрастване на пазара на суровини от рециклируеми отпадъци както в региона, така и в рамките на ЕС;
- създаване на единна интегрирана информационна система за управление на отпадъците;
- нови ефективни технологии, позволяващи рециклиране и оползотворяване на отпадъците;
- работещи схеми за разширена отговорност на производителя за масово разпространени отпадъци.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Достиженията на екологичното право на ЕС са транспонирани в българското законодателство и нормативната база. Нормативните документи в нашата страна гарантират още по-ефикасно решаване на проблемите с количествана на ИУГ в периода до 2020 г. при стриктното им спазване. Установена е практика за налагане на законодателството, чрез ефективен контрол в сектора.

Изградени са предпоставки, които позволяват участието на обществеността при вземане на решения, свързани с управление на отпадъците (процедури по оценка въздействието върху околната среда, публични обсъждания на нормативни промени и програми, предоставяне на информация чрез различни медии и интернет). Предложен е проект за Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г., в който в генерална цел № 3 е заложена рамката за дейностите по третирането и управлението на ИУГ в нашата страна и е предоставен за мнения и предложения на обществеността, заедно с Доклада за екологична оценка на същия проект за план.

### **ЛИТЕРАТУРА**

- [1]. Пеловски Й., И. Домбалов, Е. Тодорова и др., Методи за третиране и оползотворяване на твърди битови отпадъци, С., 2007
- [2]. Reference Document on the Best Available Techniques for Waste Incineration, 2006, [www.eippcb.jrc.es](http://www.eippcb.jrc.es)
- [3]. [www.hoval.com](http://www.hoval.com)
- [4]. [www.cewer.com](http://www.cewer.com)
- [5]. Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г.

### **За контакти:**

доц. д-р Маргарита Филипова, Катедра "Топлотехника, хидравлика и екология", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел.: 082-888 418, e-mail: [mfilipova@uni-ruse.bg](mailto:mfilipova@uni-ruse.bg)  
доц. д-р Иванка Желева  
инж. Джихан Менсеидов, инж. Тодор Димитров

**Докладът е рецензиран.**